

Det vi ikke taler om

Anmelder: Dorit Hansen

Oversætter: Helle Thede Johansen

Niviaq Korneliussen: Blómudalurin. Sprotin, 2022. Oversat til færøsk af Vagnur Streymoy. Bogen udkom oprindeligt på dansk og grønlandsk i 2020 med titlen Blomsterdalen og Naasuliardarpi. Edward Fugloy har illustreret omslaget på den færøske udgave.

Selv mord, sex og homoseksualitet lader umiddelbart til at være de overordnede emner i romanen *Blómudalurin*, skrevet af den grønlandske forfatter Niviaq Korneliussen. Det er tunge og modige temaer, men romanen graver dybere, for hvad gør tavsheden, skyldfølelsen og den udtalte længsel efter kærlighed og anerkendelse ved os som mennesker? Det er det store spørgsmål, som køres gennem vridemaskinen i *Blómudalurin*.

Færøerne er i rigsfællesskab med Grønland, og vi har en fælles skæbne, som to hjemmestyrer i en dansk stat. Vi har, ligesom grønlandere, to folketingsmedlemmer. Vi har, ligesom dem, dansk som vores første fremmedsprog, og vi vender os som regel mod sydøst, når vi skal uddanne os, når vi skal på ferie, når vi ser fjernsyn og når vi mangler arbejde, forretningsforbindelser eller politisk og kulturel inspiration.

Når vi flyver til Grønland, mellemlander vi som oftest i København, men selvom vi ikke har direkte flyrute til vores store naboland i nordvest, så har vi haft mange forbindelser. Færøske skibe har profiteret på grønlandske fiskeressourcer, færinger har sejlet med grønlandske skibe, Føroyingahavnin (Kangerluarsoruseq) ligger stadig som et synligt levn, og der er mange familiære forbindelser mellem færinger og grønlanderne.

I litteraturhistorien findes der også fælles træk. Grønlanderne havde en stærk tradition med fortællinger og sange, som man begyndte at skrive ned i det 19. århundrede. Grønlanderne digtede salmer og moderlandssange på grønlandsk omkring århundredeskiftet 1900. Den første grønlandske roman udkom i begyndelsen af 20. århundrede, og 1970'erne var præget af politiske protesttekster, og i de seneste år har unge, modige forfattere markeret sig. Alt dette skete også i Færøerne.

Enestående tresproglig mulighed

Blómudalurin er, så vidt jeg ved, den første grønlandske roman, som er udkommet på færøsk. Enkelte børnebøger er udkommet i forbindelse med fælles nordiske projekter, Karsten Hoydal oversatte flere grønlandske digte og udgav dem sammen med andre oversættelser i bogen *Sólarkringur* i 1982 (nogle af disse digte var allerede udgivet i det litterære tidskrift *Varðin* i 1966), og Katrin Reinert og Kirsten Brix har oversat to grønlandske noveller, som stod i *Varðin* i 2018.

Forhåbentligt er *Blómudalurin* et tegn på en voksende færøsk interesse for grønlandsk litteratur. Det er i hvert fald glædeligt, at vi – på vores eget sprog – får lov at læse tekster af den dygtige forfatter, som i fjor var hædret med Nordisk Råds Litteraturpris. Vagnur Streymoys oversættelse har sine kvaliteter, hverdags sproget fungerer og personerne i fortællingen får lov til at tale netop så direkte, som de gør i den danske og grønlandske udgave.

Romanen udkom oprindeligt både i en dansk og en grønlandsk udgave. Niviaq Korneliussen har skrevet begge. Det danske sprog fylder mere i Grønland, end det gør i Færøerne i dag, men netop fordi vi alle kan

dansk og kender til blandingen mellem modersmål, dansk og engelsk, ligger der en enestående tresproglig mulighed i *Blómudalurin*, som ikke er udnyttet.

Bogen er oversat fra dansk til færøsk, og den færøske tekst er lige så blandet med det grønlandske og engelske sprog, som den danske udgave er. Men forlaget Sprotin kunne have undersøgt den grønlandske udgave og set, hvordan det danske sprog bliver anvendt. I den grønlandske udgave ses det danske sprog blandet ind i det grønlandske, samtidig med, at det afslører kulturelle sammenstød og sproglige misforståelser. Der er intet dansk i den færøske udgave.

Våde underliv og skjulte følelser

Romanen *Blómudalurin* handler om en ung grønlandsk kvinde, som flytter til Danmark for at studere. Vi får ikke kvindens navn, hun er fortælleren, og vi oplever verden, naturen og de andre personer gennem hendes øjne og hendes hænder. Den unavngivne kommer sammen med Maliina, som hun er så forelsket i, at hun ikke kan holde fingrene fra hende eller ude af hende. Våde kusser fylder meget i første del af bogen. Men lige så våd og åben, som hovedpersonen er fysisk, lige så tør og lukket er hun, når det handler om de følelser og tanker, der raser inde i hende.

I bogens første scene sidder den unge fortæller alene og ensom på en kirkegård og betragter en sort ravn, som sætter sig på et af de mange hvide kors. Ravnens er et tilbagevendende motiv, ligesom ensomheden er et tilbagevendende tema. Men det er dog personerne og forbindelserne mellem dem, der fylder mest. I den næste scene er fortælleren sammen med sin mor, som hun helst vil væk fra. For moren ser hende ikke. Ikke rigtig. Fortællerens kæreste, Maliina, er den, som berører og får lov til at befingre.

Maliina er uddannet og har et godt arbejde og vil gerne have, at fortælleren også tænker på sin fremtid. Men fortælleren trives bedst i nuet, tavsheden og mørket. Hvis hun tænker på fremtiden, ender hun i fortiden, hvor sorg og skam er begravet. Løsningen er at lade som om og at snakke om lysten og begæret hellere end om følelserne. Det er lettere at flygte og skjule end at skuffe og såre.

Der er mange historier og personer i *Blómudalurin*. Beskrivelsen af kultursammenstødet på universitetet i Aarhus er for eksempel underholdende og ikke helt ukendt for en færing. Bogen er dog ikke let læsning. Kompositionen sejler ligesom livet, og de stærke kærlighedsscener – både dem sammen med Maliina og dem sammen med bedstemoren – bliver gang på gang perforeret af den rå og kolde virkelighed.

Den selvmordsramte ramme

Blómudalurin er både beskidt realisme, sværmende romantik og dissekeret psykoanalyse. Og så er det en historie, som er sat ind i en virkelig ramme. Vi bruger begrebet rammefortælling, når der er en fortælling inde i en anden fortælling, men her er rammen den grønlandske hverdagsvirkelighed med et rekordhøjt antal af selvmord.

Der er 45 kapitler i bogen, samme antal som antallet af selvmord begået i Grønland i 2019. Der bliver talt ned fra 45, og bogen slutter, lige før vi når et-tallet. Romanen er også delt i tre dele. Den første del har titlen DE, den næste DU og den sidste JEG. Kapitlerne i første del indledes med korte, kontante sætninger om enkelte selvmord.

45. Kvinde. 38 år. Hængt sig – 44. Mand. 19 år. Skudt sig – 43. Kvinde. 76. Hængt sig.

Beskrivelserne af selvmordene har intet med selve handlingen at gøre, men i slutningen af første del, skrues der op for informationen, og pludselig passer en beskrivelse til Maliinas kusine, der netop har taget livet af sig i kernefortællingen.

33. Pige. 17 år. Hængt sig i farens skur. Han fandt hende om morgenen.

I næste del handler selvmordsoverskrifterne om dem, der sidder tilbage, dem, der savner og sørger "dig". Men sorgen og savnet ebber langsomt ud i den digitale verden. I tredje del flyder selvmordsoverskrifterne sammen med fortællerens situation. Selvmord er ikke længere noget, som rammer "dem", og det handler ikke længere kun om konsekvenserne, som "du" har ansvaret for. Selvmordet ligger nu istedet og lurur og lokker mellem hver linje.

Tavsheden og teknikken

Ifølge medieetisk kodeks skal selvmord og selvmordsforsøg helst ikke omtales. Denne særlige varsomhed begrundes i medfølelse med dem som har mistet og i angst for at selvmord smitter. Men ifølge nye undersøgelser på blandt andet Center for Selvmordsforskning, kan denne praksis hæmme forbyggelse af selvmord, fordi tavsheden er så stærk og kvælende. Niviaq gør med *Blómudalurin* op med fortielsen omkring selvmord, romanen hænger virkeligheden op til offentlig beskuelse og tvinger folk til at tage stilling.

Grønland og Færøerne har historisk – som mange andre samfund – været meget præget af tabu. Der var meget, som ikke skulle nævnes. Tavsheden har helt sikker sin værdi og sin funktion. Det er ikke alt, som kan siges. Det belyser Niviaq også godt i romanen. Men den tekniske udvikling har de seneste år revolutioneret hele kommunikationsområdet. Det, der før kunne skjules i tavshed, kan det ikke længere.

Blómudalurin belyser rigtig godt, hvordan Facebook, Instagram, Skype og andre nutidige digitale platforme har ændret vores hverdagsliv, vores forestillinger, vores viden og vidensdeling. Ingen orker at snakke om den døde ved middagsbordet, men ude på de sociale medier skriver folk hilsener, mindeord, lægger fotos ud samt sender hjerter og knus. Tavsheden råder i det fysiske rum, men ikke i det digitale.

Alt var nemmere før, siger vi, også på Færøerne. Dengang vi ikke skulle tage stilling til de unges psykiske sundhed, dengang vi ikke satte spørgsmålstegn ved hinandens kønsidentitet, og dengang kvinder i fred og fordragelighed kunne ordne deres aborter ude i fjeldene. Da vi var i stand til at lade som om og tie. Eller måske var det hverken nemmere eller bedre?

Den tekniske og digitale udvikling har i alle fald prikket hul på tavsheden, og spørgsmålet er ikke, om vi skal åbne op for gamle tabuemner, men hvordan vi skal gøre det.

Og alt det andet

Jeg kunne godt tænke mig at vide mere om grønlandske forfattere. Særligt de unge. Forlaget Mimik har udgivet flere interessante bøger, blandt andet novellesamlinger skrevet af unge grønlandere. Niviaq Korneliussen har udgivet to romaner, der begge bryder tabu og beskriver unge grønlanderes hverdagsliv. En anden interessant forfatter er Sørine Steenholdt, som i novellesamlingen *Zombieland* beskriver den sociale opløsning, som er virkelighed mange steder i Grønland.

Niviaq Korneliussen har også, siden 2018, været med til at arrangere forfatterskole i Grønland. I Færøerne startede det færøske universitet i 2019 en forfatteruddannelsen på bachelorniveau. Det bliver spændende at følge udviklingen i begge lande de kommende år. Vil unge færøske forfattere skrive dristige romaner, og vil unge grønlandske forfattere skrive eftertænksomme digte?

Jeg glæder mig i hvert fald til flere grønlandske bøger på færøsk, og de må gerne være oversat med samme lette pen som denne. Men, please, kunne vi ikke give plads til færøske hverdagsord som smiley, date og stories? Og er det ikke muligt at gøre sig en smule mere umage med retlæsning? Sætninger som "hon gava

mær”, ”eg boyggir hǫvdið” og ”eg sera rámur roykur av lorti kemur ...” (red: eksempler på sproglige fejl) irriterer.

Og så må jeg lige nævne omslaget. Edward Fugloy har designet flere rigtig vellykkede illustrationer til omslag for forlaget Sprotin, f.eks. *Móðurmjólk*, *Hjarta myrkusins* og *Ævigsøga dagbók brøv*. Men jeg er ikke begejstret for omslaget på *Blómudalurin*. Illustrationen er alt for tung og tolkende. Den tupilak-lignende vingetingest er upassende, selvom ravne og vinger fylder en del i fortællingen, og mens det oprindelige omslag på den danske og den grønlandske udgave skjuler det mørke indhold og ikke henviser til noget særgrønlandsk, så udpensler det færøske omslag den deprimerede kvinde og dyrker den kendte myte.